



HÖGSKOLAN DALARNA

Forskarutbildning,
disputerade 2011

Grundskollärare 1-7
sv-so (10 år)

Avhandling om läs- och
skrivundervisning

Idag: forskare och
lärarutbildare

Forskningsintresse: läs-
och skrivutveckling,
lärarkompetens,
ämnesdidaktik

Docent i
pedagogiskt arbete

Miljö för läslärande,
förmågor i läslärandet

Skriver artiklar om språk- läs-
och skrivutveckling i
förskola/förskoleklass/skola

Högläsning och samtal om det lästa – att prata om textens innehåll

Föreläsning Läslyftet förskolan

Tarja Alatalo

2018

Föreläsningens innehåll

- Förskolans uppdrag
- Högläsning som språkutvecklande verksamhet
- Erfarenheter från forskning om högläsning
- Strategier att förstå det lästa

Vad står i styrdokumentet?

- I förskolans läroplan anges som en betydelsefull del i uppdraget att ge barnen stöd att utveckla begreppsuppfattning, kommunikationsförmåga, kritisk tänkande och intresse för skriftspråket.
- Där anges särskilt att förskolan ska lägga stor vikt vid att stimulera varje barns språkutveckling och uppmuntra och ta till vara barnets nyfikenhet och intresse för den skriftspråkliga världen.
- Utbildning och undervisning i förslag för ny läroplan

Dokumentation, uppföljning och analys

”Förskollärare ska **ansvara för att varje barns utveckling och lärande kontinuerligt och systematiskt dokumenteras, följs upp och analyseras** för att det ska vara möjligt att utvärdera hur förskolan tillgodoser barnens möjligheter att utvecklas och lära i enlighet med läroplanens mål och intentioner”. (Lpfö 98, rev. 2016, s. 14)

- Inte görandet utan lärandet

Vad behöver barn träna för förmågor för att i framtiden ha god läsförståelse?

- Språklig medvetenhet
- Ordavkodning
- Läsflyt
- Ord- och begreppskunskap
- Ordförråd
- Kognitiva förmågor (sammanfatta, inferenser, metakognitiv förmåga, motivation, eftertänksam läsning, kritisk läsning, att vara medveten om textstrukturer)

Högläsning är ett verktyg för social utveckling

- Barns skriftspråkliga utveckling tar sin början i ett socialt sammanhang i förskoleårens språkliga miljö
- Genom interaktion och kommunikation mellan såväl deltagare som mellan deltagare och text, skapas mening och förståelse om omvärlden

Högläsning är ett verktyg för läsförståelse

- Barn behöver få möta olika slags litteratur och texter
- I skönlitteratur möter läsaren världen genom karaktärerna
- Faktaböcker återger världen på ett sätt som ökar barnens förståelse för omgivningen

Högläsning och samtal ger ökad förståelse av textens innehåll

- Muntlig träning av strategier för att förstå textinnehåll i samband med högläsning är viktigt i förskola och skola

Högläsning i en process där barnen är aktiva och delaktiga

- Lär sig nya ord
- Lär sig meningsbyggnad
- Lär sig att förstå omvärlden
- Lär sig att ställa frågor till texten
- Lär sig att se olika texters uppbyggnad
- Lär sig socialt samspel
- Mm.

Visa på text (Print referencing)

- I samband med högläsning
- Peka på texten
- Läs/skrivriktning
- Visa ord
- Visa mening
- Textens struktur
- Bild och text

Boksamtal

- Samtal om ord och händelser i boken (kontextualiserade samtal) har visats vara särskilt gynnsamt för barn som inte har så stort ordförråd
- I ett samtal som går utanför ord och händelser i boken (dekontextualiserade samtal) diskuteras det och reflekteras kring begrepp, textens handling, men också kring textens uppbyggnad och genrer.

Prata med varandra

- Högläsning och samtal
- visa på text
- dekontextualiserade samtal

- Kan man organisera det i förskolan?

Erfarenheter från en studie i förskolan

- Högläsning för barn i förskolan
- 15 förskollärare från olika håll i landet, både från mindre och större stad medverkar
- Fokusgrupp intervjuer med 5 förskollärare åt gången

Syfte med studien

- ”Hur och för vilket ändamål anger förskollärare att de organiserar högläsning i förskolan?”

Resultat

- Högläsning ses i hög grad som ett pedagogiskt verktyg i raden av andra
- Språkutveckling ses inte som prioriterat vid högläsning
- Finns perioder då pedagogerna inte läst böcker alls
- Läser *för* barnen inte *med* barnen

Högläsning används till att

- Organisera vardagen
- Frigöra resurser för personalens dagliga arbete
- Skapa lugn och ro i gruppen
- Lugna ner barn
- Utfyllnad under väntetid

Läsvila

- Barnen vilar efter maten och en pedagog läser för hela gruppen
- ”Vi har ju trott hela tiden och jag också som har jobbat sen 1985 har trott att ’Det är klart att dom ska lyssna då’. Ååh dom kan ligga, men dom kan absolut inte ligga still och lyssna utan dom har ju svårt att koncentrera sig just då, när dom är som tröttast. Så det blir ju ingen vila, läsvila, för dom har fullt upp att hålla sig stilla och koncentrera sig på det.” (informants utsaga)

Goda intentioner

- Någon pedagog framhöll vikten av att högläsning genomförs dagligen med syftet att utveckla barnens språk.
- Det framgick dock att det inte alltid var möjligt att genomföra högläsningen så som man önskade.

Svårt att organisera högläsning

- Svårigheter med att organisera lässtunder
- Organiserad högläsning två gånger i veckan - varje dag i förskola med barn med annat modersmål
- Uppmanas att arbeta med matematik eller naturvetenskap
- Spontanläsningen har minskat
- Lässtunderna blir splittrade

Hur organiseras högläsning?

- Pedagogens eget intresse
- ”Vi släpper inte varandra på rast direkt efter lunch”
- Slumpen avgör om det blir någon läsning

Högläsning och språkutveckling

- ”Barn lär sig att lyssna, får bilder, ökar sitt ordförråd och sitt språk och får utlopp för sin fantasi genom att lyssna på läsning”
- Däremot framträdde en bild av att pedagogerna använde högläsning som ett verktyg bland andra och att dess språkutvecklande funktion användes när det var praktiskt möjligt.

Praktiskt inriktat förhållningssätt

- Bilder beskrivs generellt ha en nyckelposition både för att stärka barns ordförråd och för att hålla fokus
- Man kan också läsa en bilderbok för barnen utan att visa bilderna, vilket minskar den oro som kan uppstå när barnen vill se bilderna
- Läser samma bok flera gånger för barnen främst för att barnen vill höra samma bok flera gånger
- Förklarar ord men ibland byter de ut ord och använder ett annat om det antas vara för svårt för barnen

Barn med annat modersmål

- Det framgick en uppfattning om att barn med svenska som modersmål inte behöver stärka ordförrådet och språket i lika hög grad som barn med annat modersmål.
- Viktigare för ”svenska barn” att lära sig koncentrera sig och att lyssna

Samtal om texten

- Antingen högläste man för en större grupp och då var det inte så lätt att samtala om det lästa. När man läste för mindre grupper var det möjligt att samtala om det som står i boken och då kunde barnen vara mer delaktiga.
- Det är skillnad på att läsa för att få en "lugn stund" och att läsa och diskutera innehållet i det lästa.

Läsning av faktabok

- Allra svårast ansågs det vara att läsa en faktabok för en stor grupp barn
- Lästes inte särskilt ofta
- ”Å nej!”

Analys av 15 förskollärares
berättelser. Är det bekant för
er?

Ordförrådsarbete

- Nivå 1 Vardagsnära bekanta ord: skola, flicka, pojke, ledsen, hund
- Nivå 2 Ett mer specifikt sätt att säga något som barnen redan kan förklara med flera ord, beskrivande ord, mer vuxenspråk, skolspråk. Exempel: lyckligtvis, intensiv, mäta
- Nivå 3 Ämnesord, ämnessammanhang, ord som förekommer sällan. Fakta, hobbyer, teknologi, väder etc.
- - Räkna antal nya ord i veckan

Nivå 1-, 2- och 3-ord

Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3
mamma pappa boll sol förskola bil	entusiastisk försvinna otålig panik tillfredställelse lyckligtvis koncentrera	dinosaurie stratosaurie triceratops tyrannosaurus paleontolog
McKeown & Beck, 2003		

Analytiska frågor

- Hur kan det vara så tror ni?
- Hur vet vi det?
- Kan det vara så?
- Kan det vara på ett annat sätt?
- Varför är det bra att göra så?
- Varför är det inte bra att göra så?
- utvecklar barnens tänkande och språkande

Titta i ett par texter

Daglig läsning och boksamtal

- Läs högt varje dag
- Planera högläsningstunderna väl
- Välj noggrant ut en bok som engagerar och intresserar barnen och som kan stötta dem i språk-, läs- och skrivutvecklingen
- Val av text: illustrationer som samverkar med texten
- Texten ska spegla barngruppen, variation av boktyp/genre, bok utifrån aktuellt tema, bok med högkvalitativ text
- Ställ öppna frågor till text och bilder, samtala om textens innehåll – fundera tillsammans över vad som kommer att hända härnäst i boken, sammanfatta, kritiskt tänkande
- (Shedd & Duke, 2008)

Lässtrategier som är viktiga att börja med redan i förskolan

- En lässtrategi kan vara att fundera på vem som är huvudperson och att sammanfatta vad som händer i en berättelse
- En lässtrategi kan vara att läsa rubriker och bildtexter och i en faktatext
- Läsförståelsen ökar när läsaren använder sig av lässtrategier

Att läsa mellan raderna (inferens)

- Att göra olika kopplingar som förutsätter att läsaren kan göra förutsägelser om texten, både före, under och efter läsningen.
- Samordna info från olika ställen i texten
- Aktiverar relevant bakgrundskunskap
- Barnen behöver veta *hur* man gör för att utveckla högre tankeprocesser

Strategier för att förstå skönlitterär text

- Att förutspå handlingen
- Att ställa egna frågor till texten
- Att klargöra otydligheter (t.ex. svåra ord)
- Att sammanfatta det lästa (Palincsar & Brown, 1984)

Strategier för att förstå faktatext

- Läsa och studera olika former av text
- Diagram
- Fotografier
- Texten har en särskild textstruktur
- Rubriker
- Listor
- Jämförelser

Kritiska läsaren i förskolan

Barnet kan uppmuntras att reflektera:

- Vad betyder det här för mig?
- Har jag varit med om det tidigare?
- Kan det här vara sant?
- Osv.

Frågor?



Referenser

- Beck, I. L., & McKeown, M. G. (2001). Text Talk: Capturing the benefits of read-aloud experiences for young children. *The Reading Teacher*, 55(1), 10–20.
- Justice, L. M. & Ezell, H. K. (2002). Word and print awareness in 4-year-old children. *Child Language Teaching and Therapy*, 17, 207-225.
- Justice, L. M., Kaderavek, J. N., Fan, X., Sofka, A., & Hunt, A. (2009). Accelerating preschoolers' early literacy development through classroom-based teacher-child storybook reading and explicit print referencing. *Language, Speech, and Hearing Services in Schools*, 40(1), 67-85.
- Justice, L. M., Meier, J., & Walpole, S. (2005). Learning new words from story-books. An efficacy study with at-risk kindergartners. *Language, Speech, and Hearing Services in Schools*, 36(1), 17–32.
- Marulis, L. & Neuman, S. B. (2010). The effects of vocabulary intervention on young children's word learning: A meta-analysis. *Review of Educational Research* 80(3), 300-335.
- Massey, S. L. (2014). Making the case for using informational text in preschool classrooms. *Creative Education* 5, 396-401.
- Mol, S. E., Bus, A. G., & De Jong, M. T. (2009). Interactive book reading in early education: A tool to stimulate print knowledge as well as oral language. *Review of Educational research*, 79, 979-1007. Doi: 10.3102/0034654309332561
- Snow, C. E., Tabors, P. O., & Dickinson, D. K. (2001). Language development in the preschool years. In D. K. Dickinson & P. O. Tabors (Eds.), *Beginning literacy with language: Young children learning at home and school* (pp. 1–25). Baltimore, MD: Brookes Publishing.